

## ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΜΙΑ ΝΕΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η ελληνική οικονομία από το τέλος της δεκαετίας του 1970 αναπτύχθηκε με ρυθμούς σημαντικά χαμηλότερους από τους αντίστοιχους ρυθμούς των περισσότερων εμπορικών εταίρων της. Η στήριξη ακόμη και ενός μέτριου ρυθμού ανάκαμψης με τόνωση της εγχώριας ζήτησης προσέκρουσε στις αρνητικές επιδράσεις που προέκυψαν από τις σοβαρές οικονομικές ανισορροπίες που είχαν συσσωρευτεί μετά τις δύο πετρελαϊκές κρίσεις της δεκαετίας του 1970 και τις διαρθρωτικές στρεβλώσεις που συνέτειναν στην αδυναμία της εγχώριας προσφοράς να ανταποκριθεί επαρκώς στις μεταβολές της ζήτησης. Η οικονομική πολιτική που ασκήθηκε τα τελευταία χρόνια στηρίχθηκε κυρίως στη θεραπεία των συμπτωμάτων που συνδέονται με τις οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει η οικονομία, χωρίς να αντιμετωπίζει τα βαθύτερα αίτια που συμβάλλουν στην επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης και την αύξηση της ανεργίας. Η υπέρμετρη επεκτατική δημοσιονομική πολιτική που εκδηλώθηκε σε διόγκωση των δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα και η άμετρη αύξηση των πραγματικών εισοδημάτων - σε περίοδο που η παραγωγικότητα ήταν ουσιαστικά στάσιμη - για να εξασφαλιστεί η στήριξη κάποιας περιορισμένης οικονομικής ανάκαμψης με αύξηση της καταναλωτικής ζήτησης, δεν ήταν δυνατό να επιτύχει μεσοπρόθεσμα μια νέα δυναμική της ανάπτυξης.

Η αύξηση της εγχώριας δαπάνης, αντί να οδηγήσει σε αντίστοιχη αύξηση της εγχώριας παραγωγής, συνέβαλε στη διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών με αναπόφευκτη συνέπεια την προσφυγή στον εξωτερικό δανεισμό και τη σταδιακή διόγκωση του εξωτερικού χρέους. Ήταν μια πολιτική που παρέβλεπε τα πραγματικά προβλήματα της οικονομίας και τροφοδοτούσε ελπίδες ασυμβίβαστες με την οικονομική πραγματικότητα.

2 ( Οι οικονομικές εξελίξεις των τελευταίων ετών, ιδίως κατά το 1985, έχουν δείξει ότι η υπέρμετρη αύξηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και η διόγκωση του δημόσιου χρέους, ο υψηλός και επίμονος πληθωρισμός, η ανεπάρκεια των παραγωγικών επενδύσεων, και ιδιαίτερα τα μεγάλα ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και - κατά προέκταση - η αύξηση του εξωτερικού χρέους και των υποχρεώσεων για την εξυπηρέτησή του, επηρεάζουν αρνητικά την πορεία της οικονομίας, περιορίζουν σημαντικά τις επιλογές και τις δυνατότητες χειρισμών της οικονομικής πολιτικής και δεν αφήνουν αξιόλογα περιθώρια για οικονομική ανάκαμψη και ανάπτυξη.

Κάτω από τις συνθήκες αυτές, από το φθινόπωρο του 1985 δόθηκε νέα κατεύθυνση στη μακροοικονομική πολιτική που έθεσε πρωταρχικό στόχο την άμβλυνση των εσωτερικών και εξωτερικών οικονομικών ανισορροπιών και την εξασφάλιση πρόσφορων συνθηκών για την προώθηση των διαρθρωτικών αλλαγών που είναι αναγκαίες για να τεθεί η οικονομική ανάπτυξη σε υγιείς βάσεις. Κεντρική επιδίωξη της νέας οικονομικής πολιτικής είναι η εξασφάλιση ισορροπίας στις εξωτερικές πληρωμές της χώρας, ώστε να πάψει το ισοζύγιο πληρωμών να είναι ο κύριος περιοριστικός παράγοντας στην οικονομική ανάπτυξη. Η ριζική αντιμετώπιση του προβλήματος του ισοζυγίου πληρωμών προϋποθέτει βέβαια σημαντικές αλλαγές στη διόρθωση της οικονομίας και αύξηση του ποσοστού των παραγωγικών επενδύσεων στο επίπεδο που υπαγορεύουν οι απαιτήσεις της οικονομικής ανάπτυξης. 4) Η επίτευξη όμως του στόχου αυτού θα απαιτήσει συστηματική και μακροχρόνια προσπάθεια. Βραχυχρόνια η μείωση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών στηρίζεται στη συγκρότηση της εγχώριας δαπάνης σε επίπεδα που συμβιβάζονται με μείωση των εισαγωγών και στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.

Απαραίτητη προϋπόθεση για να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί είναι η όσο το δυνατόν ταχύτερη μείωση του πληθωρισμού από την οποία εξαρτάται η μόνιμη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, και η αποκατάσταση της επενδυτικής δραστηριότητας και της αποταμίευσης σε ικανοποιητικό επίπεδα. Με την υποτίμηση της δραχμής και την τροποποίηση του συστήματος ΑΤΑ, αποκαταστάθηκε από το τελευταίο τρίμηνο του 1985 η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας που έχει περίπου διατηρηθεί μέχρι σήμερα. Όμως η συναλλαγματική πολιτική μπορεί να αποκαταστήσει μόνο βραχυχρόνια την ανταγωνιστικότητα. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας σε μονιμότερη βάση προϋποθέτει ιδιαίτερα σημαντικές προσπάθειες για τον περιορισμό των δημόσιων ελλειμμάτων και τον έλεγχο των εισοδημάτων, του κόστους και της ζήτησης.

Η εφαρμογή του σταθεροποιητικού προγράμματος είχε μέχρι σήμερα ευνοϊκή επίδραση στους παράγοντες που συντηρούν τον πληθωρισμό. Βασικά μέσα για την μείωση της ζήτησης και του κόστους είναι ο σημαντικός περιορισμός των καθαρών δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα και η εφαρμογή αυστηρής πολιτικής εισοδημάτων και περιοριστικής νομισματικής πολιτικής. Παράλληλα άρχισε η διαδικασία βελτίωσης της χρηματοοικονομικής κατάστασης των επιχειρήσεων που παρουσίασε σοβαρή επιδείνωση τα τελευταία χρόνια. Τα μέτρα αυτά είναι σημαντικά για την παρσπέρα πορεία της οικονομίας γιατί η μείωση του πληθωρισμού, η νομισματική σταθερότητα και η αποκατάσταση της αποδοτικότητας των παραγωγικών επενδύσεων αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της στρατηγικής που αποβλέπει στην επίτευξη σταθερής οικονομικής ανάπτυξης που να οδηγεί στη δημιουργία περισσότερων θέσεων απασχόλησης και σε σημαντική μείωση της ανεργίας.

Η συγκράτηση των εισοδημάτων στη διάρκεια των δύο τελευταίων χρόνων επέτρεψε να αντιστραφεί η πτωτική τάση της αποδοτικότητας των επενδύσεων.

Ωστόσο η αποδοτικότητα αυτή είναι ακόμα πολύ χαμηλή για να επιτρέψει υψηλότερους ρυθμούς αύξησης των επενδύσεων και της απασχόλησης. Πρέπει επομένως να συνεχισθεί η συγκράτηση των πραγματικών εισοδημάτων για ένα ακόμα χρονικό διάστημα έως ότου επιτευχθεί ουσιαστική και μόνιμη ανάκαμψη των επενδύσεων. Οι αυξημένες επενδύσεις με τη σειρά τους, θα επιταχύνουν την ανάπτυξη της τεχνολογικής προόδου, γεγονός που θα επηρεάσει με τη σειρά του ευνοϊκά την παραγωγικότητα, με αποτέλεσμα την παραπέρα αύξηση της αποδοτικότητας και της ροπής για επένδυση. Για να οδηγήσει σε ανάκαμψη των επενδύσεων, η αύξηση της αποδοτικότητας θα πρέπει να συνοδεύεται από παράλληλη αύξηση της ζήτησης. Κάτω από τις σημαντικές συνθήκες, η ανεπάρκεια της ζήτησης δεν είναι δυνατό να αντιμετωπισθεί βέβαια με "δημοσιονομική ανασθέρμανση", όταν μάλιστα αντιμετωπίζουμε ακόμα μεγάλα ελλείμματα στο δημόσιο τομέα και στο ισοζύγιο πληρωμών. Σε μια μικρή ανοικτή οικονομία όπως η ελληνική, η ανεπάρκεια της ζήτησης μπορεί και πρέπει να αντιμετωπισθεί κατά μεγάλο μέρος με αύξηση των εξαγωγών. Είναι επομένως αναγκαίο και από την άποψη αυτή να συνεχισθούν οι προσπάθειες για την ενίσχυση του εξαγωγικού προσανατολισμού της οικονομίας.

Επισημάνθηκε ήδη ότι η δραστηρική μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και γενικότερα, η μείωση των δανειακών αναγκών και η εξυγίανση του δημόσιου τομέα, έχει κρίσιμη σημασία για την επιτυχία του προγράμματος οικονομικής σταθεροποίησης. Χωρίς σημαντική μείωση των δανειακών αναγκών του δημοσίου τομέα είναι ανέφικτος ο έλεγχος του πληθωρισμού. Ούτε είναι δυνατή η ουσιαστική βελτίωση του ισοζυγίου πληρωμών και η απελευθέρωση πόρων για τη χρηματοδότηση των παραγωγικών επενδύσεων. Το 1986 μειώθηκαν οι καθαρές δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα, ως ποσοστό του σκοθάριστου εγχώριου προϊόντος, κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες. Για το 1987 έχει προγραμματιστεί

περαιτέρω μείωση των δανειακών αναγκών κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ. Η επίτευξη του στόχου αυτού απαιτεί αυξημένη προσπάθεια για την περικοπή των δαπανών, τον περιορισμό της φοροδιαφυγής και την διεύθυνση της φορολογικής βάσης. Η πολιτική αυτή έχει αρχίσει να εμφανίζει από το 1986 θετικά αποτελέσματα. Αναμένεται ότι θα συνεχισθεί η υποχώρηση της υπερβάλλουσας ζήτησης με αντίστοιχη βελτίωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, χωρίς όμως να είναι δυνατό να αποφευχθεί προς το παρόν μια μικρή κάμψη στο επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας. Από την άλλη πλευρά συνεχίζεται σχετική ανάκαμψη των παραγωγικών επενδύσεων με συνέπεια να έχει αρχίσει να αυξάνεται η συμμετοχή τους στην εσωτερική ζήτηση. Τα αποτελέσματα αυτά αποτελούν πάντως το πρώτο βήμα για τις αναγκαίες οικονομικές προσαρμογές. Θα χρειασθεί να εφαρμοσθεί η πολιτική δημοσιονομικής εξυγίανσης για αρκετά χρόνια ώστε να γίνει δυνατή η είσοδος της οικονομίας σε αυτόνομη οικονομική ανάπτυξη.

Η στρατηγική αυτή που προσπαθεί να θέσει τις βάσεις μιας πιο ικανοποιητικής αναπτυξιακής δυναμικής για το μέλλον, δεν στηρίζεται ωστόσο μόνο στο μακροοικονομικό πρόγραμμα σταθεροποίησης. Συμπληρώνεται με μέτρα μικροοικονομικής πολιτικής που αποσκοπούν στην εξασφάλιση και την ενίσχυση της ικανότητας προσαρμογής της οικονομίας και συμβάλλουν στην προώθηση των αναγκών διαρθρωτικών αλλαγών. Σχετικά με το θέμα αυτό πρέπει να αναφερθούν τα μέτρα που έχουν ληφθεί ή πρόκειται να ληφθούν στο μέλλον για την ευκαμψία και την αποτελεσματικότερη λειτουργία των αγορών, τη σύνδεση της σμοιβής εργασίας με την παραγωγικότητα, την ελαστικότερη πολιτική ελέγχου των τιμών, την εξυγίανση των προβληματικών επιχειρήσεων, την εξυγίανση των δημόσιων επιχειρήσεων και των οργανισμών, την αναμόρφωση του φορολογικού και του νομισματοπιστωτικού συστήματος κλπ. Πρέπει τέλος να τονισθεί ότι ο στόχος μιας μεγαλύτερης ευκαμψίας

των αγορών δεν είναι η αμφισβήτηση των κοινωνικών κατακτήσεων. Αντίθετα, η βελτίωση της αποτελεσματικότητας της οικονομίας και ο εκσυγχρονισμός της θα πρέπει να συμβαδίζουν με την κοινωνική πρόοδο.

Ιούλιος 1987

Το οικονομικό πρόβλημα της χώρας έχει την αιτία του στις βαθιές διαρθρωτικές αδυναμίες της οικονομίας μας. Οι επιχειρήσεις έχουν μικρό μέγεθος και ψηλό κόστος παραγωγής. Παράγουν προϊόντα όπου υπάρχει κρίση στη διεθνή αγορά και υπάρχει ανταγωνισμός τιμής. Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις διαθέτουν πολύ μικρό κλήρο. Η τεχνολογία που χρησιμοποιούμε είναι χαμηλού βαθμού. Η παιδεία μας δεν δίνει την απαραίτητη ειδίκευση, τις γνώσεις και την ικανότητα για την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού μας. Η οικονομική πολιτική που ακολουθήθηκε από το 1973 και μετά επέκτεινε τις δημοσιονομικές δαπάνες, αύξησε τα πραγματικά εισοδήματα χωρίς αύξηση της παραγωγικότητας και δικαιότερη κατανομή των βαρών, και έδωσε ώθηση στην καταναλωτική ζήτηση σε βάρος των επενδύσεων. Η αύξηση του τι δαπανούμε σε χώρα αντί να οδηγήσει σε αύξηση της εγχώριας παραγωγής, όπως πίστευαν μερικοί συνέβαλε στη διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών, του ελλείμματος που προκύπτει από τις συναλλαγές με το εξωτερικό με αναπόφευκτη συνέπεια την προσφυγή στον εξωτερικό δανεισμό και τη σταδιακή διόγκωση του εξωτερικού χρέους. Αντί να αντιμετωπίσουμε τα πραγματικά προβλήματα της οικονομίας μας τροφοδοτήσαμε ελπίδες ασυμβίβαστες με την οικονομική πραγματικότητα.